

บทที่ 5

ระบบเศรษฐกิจไทยกับระบบเศรษฐกิจโลก

ระบบเศรษฐกิจไทยแต่เดิมเป็นระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพพึ่งพาตนเองภายใต้วิถีชีวิตเกษตรกรรม ทำสวน ทำนา ตามสภาพของภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาค โดยต่อมาการเติบโตทางเศรษฐกิจไทยเป็นไปตามกระแสทางด้านการเมืองการปกครองและการเข้าสู่กระแสโลกทุนนิยมนับตั้งแต่การลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 หลังจากนั้นการปรับตัวทางเศรษฐกิจเพื่อการตั้งรับและการรักษาความอยู่รอดของไทยให้ดำรงตนอยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของโลก จึงนำมาสู่การศึกษาาระบบเศรษฐกิจไทยกับระบบเศรษฐกิจโลกที่สัมพันธ์กับการเงิน การตลาด การปรับตัวเองในด้านเทคโนโลยีเพื่อก้าวสู่กระแสโลกอย่างมั่นคง

5.1 ลักษณะของเศรษฐกิจไทยก่อนลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398

จากสาระสำคัญพื้นฐานเศรษฐกิจไทยในบทที่ 2 ได้กล่าวถึง ลักษณะเศรษฐกิจไทยในระบบการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาธรรมชาติ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยข้อมูลที่ปรากฏกล่าวได้ว่า สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) ได้มีลักษณะเศรษฐกิจแบบพอยังชีพที่มีพื้นฐานการผลิตหลักอยู่ที่การเกษตรผสมกับการค้ากับต่างประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เศรษฐกิจไทยสมัยสุโขทัย สันนิษฐานแห่งความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจของกรุงสุโขทัย คือ ข้อความในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ที่กล่าวว่า "เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" พื้นฐานทางเศรษฐกิจการยังชีพของกรุงสุโขทัยอยู่ที่การเกษตร การค้า และการทำเครื่องสังคโลก ในด้านการเกษตรของกรุงสุโขทัย มีการผลิตแบบดั้งเดิม พึ่งธรรมชาติ พื้นที่เพาะปลูกเป็นที่ราบลุ่ม คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำยม แม่น้ำน่าน และที่ราบเชิงเขา ซึ่งดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีการสร้างเขื่อน (สรีดงค์) หรือถนนพระร่วง พืชสำคัญที่ปลูกกันมาก

คือ ข้าว มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน หนาม พลู พืชไร่และไม้ผลอื่นๆ ด้านการค้า มีการค้าภายในอย่างเสรี มีตลาดที่สำคัญ เรียกว่า ตลาดปสาน มีการติดต่อการค้ากับ ล้านนา มอญ และอินเดีย ส่วนการค้าทางเรือมุ่งสู่จีน ญี่ปุ่น มลายู สุมาตรา และชวา สินค้าส่งออกได้แก่ ผลิตผลของป่า เครื่องเทศ เครื่องสังคโลก เป็นต้น สมัยสุโขทัยใช้เงินพดด้วง เป็นสื่อกลาง ในการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าต่างๆ และตามข้อสันนิษฐานเชื่อว่ารายได้แผ่นดินที่จัดเก็บในสมัยสุโขทัย มี 6 ลักษณะด้วยกัน คือ 1. จังกอบ 2. รายได้จากกิจการพระองค์ 3. สิ่งของ

ที่ได้จากสงคราม 4. เครื่องราชบรรณาการ 5. ค่าสินไหม และ 6. ค่าธรรมเนียม ซึ่งรายรับดังกล่าวนี้ พระมหากษัตริย์ทรงนำมาใช้เป็นรายจ่ายในการบริหารประเทศ (วิโรจน์ ธิรคุณโกวิท, 2524: 1)

เศรษฐกิจไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ด้านการเกษตรกรรม ขึ้นอยู่กับลักษณะการเกษตรแบบดั้งเดิมคือยังอาศัยธรรมชาติ พืชเศรษฐกิจสำคัญ เช่น ข้าว พริกไทย ฝ้าย หมาก มะพร้าว ไม้ฝาง นอแรด หนังสัตว์ และงาช้าง สำหรับด้านการต่างประเทศ กรุงศรีอยุธยาได้ติดต่อค้าขายกับอินเดีย จีน ญี่ปุ่น และอาหรับ การค้าขายกับจีน เรียกว่า จัมก่อง (การยอมรับเป็นเมืองขึ้นของจีนโดยต้องส่งเครื่องราชบรรณาการ แล้วจีนจะตอบแทนคืนที่มากกว่าในฐานะประเทศที่ยิ่งใหญ่) สินค้าออกที่สำคัญ เช่น ของป่า ดีบุก เงิน พลอย และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น สินค้าเข้าที่สำคัญ เช่น แพร เครื่องถ้วยชาม ดาบ ทองแดง และเกวียน เป็นต้น การค้ากับชาติตะวันตก เริ่มปรากฏตั้งแต่หลังสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เป็นต้นมา ชาติตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาติดต่อค้าขาย ได้แก่ โปรตุเกส สเปน อังกฤษ ฮอลันดา ฝรั่งเศส และเดนมาร์ก สินค้าออกที่ชาวตะวันตกต้องการ เช่น งาช้าง ไม้กฤษณา ไม้จันทน์ และไม้หอม เป็นต้น สินค้าเข้า เช่น กระจกสี ดินเผา ปืนไฟ และกำมะถัน เป็นต้น ต่อมาในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้มีการตั้ง พระคลังสินค้า เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการซื้อขายสินค้า ทำให้การค้าของกรุงศรีอยุธยาเป็นระบบผูกขาดมากขึ้น การค้ากับต่างประเทศของกรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองที่สุดในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระเอกาทศรถ และการค้ากับต่างประเทศของกรุงศรีอยุธยาเสื่อมลงในสมัยสมเด็จพระเพทราชา เพราะนโยบายของผู้ว่าไม่ต้องการจะคบค้ากับชาติตะวันตก จนเกิดความขัดแย้งระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฝรั่งเศส

สำหรับรายได้แผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลพระเจ้าอู่ทอง ได้จัดระเบียบการปกครองที่เรียกว่า จตุสดมภ์ โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ เวียง วัง คลัง นา ขุนคลังก็คือหัวหน้าพนักงานรักษาทรัพย์รวมทั้งรับและจ่ายเงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน ต่อมาในรัชกาลพระบรมไตรโลกนาถ ทรงบัญชาให้ขุนคลังมีหน้าที่แค่เพียงจัดการเก็บเงิน ดูแลรักษาเงิน และจ่ายเงินในเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์ ส่วนในด้านการเงินที่เป็นผลประโยชน์นั้น จัดให้มีการประสานประโยชน์โดยแบ่งแยกหน้าที่การเก็บผลประโยชน์ อาทิ ให้สมุหนายก (อัครมหาเสนาบดีฝ่ายกิจการพลเรือน) มีอำนาจแต่งตั้งนายอากรและนายขนอนเป็นผู้จัดเก็บภาษีทางเขตด้านเหนือ ส่วนสมุหกลาโหม (อัครมหาเสนาบดีฝ่ายกลาโหม) มีอำนาจแต่งตั้งนายอากรและนายขนอนเป็นผู้จัดเก็บภาษีเขตด้านใต้ ส่วนขุนคลัง มีอำนาจจัดเก็บภาษีเฉพาะในเขตตอนใต้กรุงศรีอยุธยาจรดชายฝั่งทะเลเท่านั้น (วิโรจน์ ธิรคุณโกวิท, 2524: 2-3)

ครั้นต่อมาในสมัยพระเอกาทศรถได้โปรดให้เก็บภาษีอากรเป็น 3 ประการ คือ

1. อากรขนอน เป็นภาษีที่เก็บภายในราชอาณาจักรนี้ ตั้งด่านเก็บภาษีตามทางน้ำและทางบกแก่ผู้ที่ผ่านไปมาค้าขาย
2. อากรตลาด เป็นภาษีที่เก็บภายในราชอาณาจักรนี้ เป็นการเก็บภาษีจากร้านค้าและผู้ที่มาตั้งชุมนุมค้าขายเป็นตลาด

3. ส่วน ได้แก่ สิ่งของ เงินทอง ที่ต้องนำมาให้ราชการมี

3.1 เครื่องราชบรรณาการ ประเทศราชส่งมาให้เป็นพวกต้นไม้เงินต้นไม้ทอง สิ่งของมีค่า

3.2 ส่วนแทนแรง คือ การยอมให้ราษฎรส่งสิ่งของแทนการเข้าเวรประจำการ เช่น ชาวเมืองกลางส่งดิบูกแทนการเกณฑ์แรงงานเข้ารับราชการ เป็นต้น

3.3 ส่วนทรัพย์สินมรดกของผู้มรณภาพซึ่งต้องพิพธยา คือ ทรัพย์สินมรดกที่มีมากเกินกว่าทายาทจะไว้ใช้สอยได้ ทางราชการจะริบมาเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ปรับปรุงภาษีอากรดังนี้

1. อากรณ์ค่า เก็บเป็นทางข้าวและเก็บเป็นเงินในอัตราไร่ละ 1 สลึงต่อปี

2. ภาษีเรือหรือจังกอบเรือ วัดความกว้างของปากเรือ ถ้ากว้างกว่า 6 ศอกขึ้นไป เสียภาษีลำละ 6 บาท (เดิมเก็บตามขนาดเรือยาววาละ 1 บาท)

3. จังกอบสินค้า (สินค้าขาเข้าและสินค้าขาออก) การเก็บภาษีสินค้าขาเข้าเก็บไม่เท่ากัน ถ้าเป็นเมืองที่มีพระราชไมตรีต่อกัน เก็บภาษีตามราคาสินค้าน้อยละ 3 และปากเรือกว้างตั้งแต่ 4 วาขึ้นไป เก็บวาละ 12 บาท ถ้าเป็นเมืองอื่นเก็บภาษีอัตราร้อยละ 5 ค่าปากเรือวาละ 20 บาท

4. อากรณ์สวน เก็บตามชนิดผลไม้ เก็บทุกต้นทั้งที่มีผลและยังไม่มีผล เช่น มะพร้าว เก็บต้นละ 2 สลึงต่อปี ส้ม มะม่วง มังคุด เก็บต้นละ 1 บาทต่อปี เป็นต้น

5. อากรณ์สุรา เก็บตามจำนวนเตาที่ตั้งต้กลั่นสุรขาย และเก็บจากร้านขายย่อยร้านละ 1 บาท ถ้าขายจำนวนมากเก็บตามจำนวนสุราที่ขาย โอง่งใหญ่โอง่งละ 1 บาท

6. อากรณ์บ่อนเบี้ย จากการเล่นการพนัน

7. ส่วนต่างๆ

8. ค่าฤชา คือ ค่าธรรมเนียมซึ่งเรียกเก็บจากบริการต่างๆ ที่รัฐบาลทำให้เพื่อประโยชน์แก่ราษฎรบางคนเป็นการเฉพาะตัว เช่น ออกโฉนดที่ดิน ที่สวน เป็นต้น

ถ้าไรจากการค้าขายสิ่งของในพระคลังสินค้า พระคลังสินค้าเป็นที่เก็บรักษาของส่วนราชการและมีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอยู่หัว และเมื่อสิ่งของมีมากก็จัดส่งไปขายต่างประเทศพร้อมกับสินค้าอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้สินค้าบางอย่างที่เป็นสินค้าออกเป็นของที่มีน้อยและหายาก เช่น กฤษณา นอแรด งาช้าง ไม้จันทน์ ไม้หอม ฝาง ข้าวเกลือ เป็นต้น ผู้ใดจะขายต้องนำมาขายให้กับพระคลังสินค้า และพระคลังสินค้าก็จะเป็นผู้ขายให้กับผู้ที่ต้องการซื้อ ในสมัยอยุธยาที่พระคลังสินค้าได้ทำรายได้ให้กับรัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก

รายได้จากการค้าขายกับต่างประเทศ สมัยอยุธยาตอนต้นมีการติดต่อค้าขายกับจีน ชาว มลายู อินเดีย เปอร์เซีย และลังกา นอกจากนี้มีการค้าขายกับชาวยุโรป เริ่มในสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ. 2054) คือ ชาวโปรตุเกส ซึ่งได้นำดินปืนและกระสุนดินดำมาขายให้ไทย หลังจากโปรตุเกสมาค้าขายกับไทยแล้วก็มีชาติตะวันตกอื่นๆ ตามเข้ามาค้าขายในสมัยอยุธยาอีกหลายชาติ เช่น ฮอลันดา อังกฤษ เป็นต้น

การค้ากับต่างประเทศนี้ได้เจริญกว้างขวางและมีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นทำงานรับผิดชอบ คือ กรมท่า ซึ่งมี 3 กรม คือ กรมท่ากลางสำหรับชาวต่างประเทศทั่วไป กรมท่าซ้ายติดต่อกับฝ่ายจีน และกรมท่าขวาติดต่อกับฝ่ายแขก การค้ากับต่างประเทศ ไทยได้ผลประโยชน์ คือ

1. ภาษีเบิกร่องหรือค่าปากเรือ
2. ภาษีสินค้าขาเข้า
3. ภาษีสินค้าขาออก
4. กำไรจากพระคลังสินค้าของหลวง ซึ่งค้าขายผูกขาดสินค้าบางชนิด
5. อำนาจการเลือกซื้อของหลวงสำหรับใช้ในราชการ เช่น เครื่องศาสตราวุธ เป็นต้น

ซึ่งเมื่อทำการศึกษาประวัติศาสตร์จะพบว่ารายได้ของอาณาจักรอยุธยาจากรายได้หลัก 3 ทาง คือ 1. ส่วยสาอากรหรือเรียกกันว่า “ส่วยสัทพัทธยากร” 2. กำไรจากการค้าขายสิ่งของในพระคลังสินค้า และ 3. จากการค้ากับต่างประเทศ

สำหรับส่วยสาอากร คือ ภาษีอากรที่เก็บจากราษฎรเพื่อให้เป็นรายได้ของแผ่นดิน ซึ่งได้มีการแบ่งการจัดเก็บออกเป็น 4 ประเภท คือ จังกอบ อากร ส่วย และฤชา โดยมีรายละเอียดดังนี้ (กรมสรรพากร, 2540: 21-22)

1. จังกอบ หรือ จังกอบ เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากการชักส่วนสินค้า ที่นำเข้ามาจำหน่ายตามที่ได้อธิบายข้างต้น

2. อากร หมายถึง ส่วนที่เก็บจากผลประโยชน์ที่ราษฎรทำมาหาได้ในการประกอบการต่างๆ เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน ฯลฯ หรือการได้รับสิทธิจากรัฐบาลไปกระทำการ เช่น ต้มกลั่นสุรา เก็บของในป่า จับปลาในน้ำ ฯลฯ เช่น อากรค่านา อากรสวน อากรสุรา อากรค่าน้ำ เป็นต้น การเก็บอากรอาจจัดเก็บเป็นตัวเงินหรือเป็นสิ่งของ ถือเป็นภาษีที่จัดเก็บตามหลักผลประโยชน์ที่ได้รับจากรัฐไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

3. ส่วย ความหมายของส่วย สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงสันนิษฐานว่า คำว่า ส่วย คือ

- สิ่งของที่รัฐบาลเรียกร่องเอาจากเมืองที่อยู่ภายใต้ปกครอง หรืออยู่ในความคุ้มครองเป็นค่าตอบแทนการปกครองหรือคุ้มครอง ส่วยตามความหมายนี้จึงมีลักษณะเป็นเครื่องราชบรรณาการ

- เงินช่วยราชการตามที่กำหนดเรียกเก็บจากราษฎรชายที่มีได้รับราชการทหารเป็นรายบุคคล

เนื่องจากสังคมไทยแต่ดั้งเดิม มีระบบเกณฑ์แรงงานจากราษฎร โดยรัฐไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง แต่จะให้ความคุ้มครองทางกฎหมายเป็นการตอบแทน ทั้งนี้เดิมราษฎรที่ถูกเกณฑ์แรงงาน จะมาประจำการเป็นเวลาปีละ 6 เดือน โดยผู้ที่ไม่มารับราชการเมื่อถึงเวรของตน จะต้องเสียส่วยเรียกว่า ส่วยแทนแรง เพื่อที่ราชการจะได้จ้างคนมาทำงานแทน ส่วยแทนแรง เพื่อที่ราชการจะได้จ้างคนมาทำงานแทน ส่วยแทนแรงนี้ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเงินรัชชูปการในระยะต่อมา (ในสมัยรัชกาลที่ 6)

- เงินที่ทางราชการกำหนดให้ราษฎรร่วมรับภาระในการกระทำบางอย่าง เช่น เกณฑ์ให้ช่วยสร้างป้อมปราการ เป็นต้น

- ทรัพย์สินมรดกของผู้มรณภาพซึ่งต้องถูกริบเป็นของหลวง อันเนื่องมาจากเกินกำลังของทายาทที่จะเอาไว้อาศัยอยู่ เป็นต้น

4. ฤชา คือค่าธรรมเนียมที่ทางราชการเรียกเก็บจากราษฎรซึ่งได้รับประโยชน์จากรัฐเป็นการเฉพาะตัว เช่น ผู้ใดจะขอโอนตราสาร เพื่อมิให้ผู้อื่นบุกรุกแย่งชิงที่เรือกสวนไร่นา จักต้องเสียฤชาแก่รัฐ เป็นต้น ฤชาที่สำคัญได้แก่ ค่าธรรมเนียม และค่าปรับทางการศาล

เมื่อพิจารณาตามลักษณะการจัดเก็บภาษีอากรข้างต้น จะเห็นว่ามีการจัดเก็บภาษีทั้งในรูปของการบังคับจัดเก็บจะได้รับประโยชน์ในทางอ้อม คือ กรณีจังกอบและส่วย ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือในรูปที่ผู้ถูกจัดเก็บจะได้รับผลประโยชน์จากรัฐโดยตรง คือ อากรและฤชา อย่างไรก็ตามบรรดาเงินรายได้ที่ได้จากราษฎรทั้งหมดถือเป็นพระราชทรัพย์ พระมหากษัตริย์จะทรงใช้สอยสิ่งใด เพื่อการใด ก็สุดแต่พระราชอัธยาศัยและจะทรงมีพระบัญชา

เศรษฐกิจไทยสมัยกรุงธนบุรี รายได้แผ่นดินของกรุงธนบุรีทางหนึ่งมาจากการเก็บส่วนสาอากรตามธรรมเนียม อีกทางหนึ่งมาจากการติดต่อทำการค้ากับต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน ในสมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระเจ้าตากสิน) ได้ทรงดำเนินกุศโลบายทางด้านการศึกษาอย่างประหยัด ทรงใช้กลวิธีเพิ่มรายได้ให้กับแผ่นดินด้วยการให้จัดเก็บภาษีให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ซึ่งนอกจากเก็บส่วนสาอากรตามธรรมเนียมแล้ว ยังมีการเก็บธรรมเนียมชุดทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของอีกอย่างหนึ่งด้วย สาเหตุที่มีขึ้นเนื่องจากเมื่อเกิดศึกสงครามกับพม่า เจ้าของทรัพย์มักเอาทรัพย์เงินทองตลอดจนของมีค่าอื่นฝังดินไว้ เมื่อเสร็จศึกบางที่เจ้าของทรัพย์ก็ล้มหายตายจากและทิ้งทรัพย์สมบัติไว้ในดิน ซึ่งต่อมาก็ได้มีผู้ประมุขเงินให้แก่ทางราชการเพื่อขอสิทธิผูกขาดเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ประสงค์จะชุดทรัพย์ที่ฝังซ่อนไว้ โดยการเก็บธรรมเนียมชุดทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของนี้ไม่เคยปรากฏในยุคนสมัยใดมาก่อน

เศรษฐกิจสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนสนธิสัญญาเบาริง ไทยมีการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง ประชาชนมีฐานะไม่แตกต่างกันมากนัก ราษฎรมีหน้าที่สำคัญคือการถูกเกณฑ์แรงงานรับใช้ราชการ และการเสียภาษีให้รัฐ ต่อมาเศรษฐกิจของไทยเริ่มผูกพันทางการค้ากับจีนมากขึ้นโดยเฉพาะการค้าสำเภา และเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 การค้าสำเภากับจีนทำรายได้ให้แก่ท้องพระคลังเป็นอันดับสูงสุดและยังผลให้เศรษฐกิจไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 3 มีความมั่งคั่งบรรดาเจ้าขุนมูลนายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับทางการค้ากับจีนประสบความร่ำรวยและเป็นชนกลุ่มนำทางเศรษฐกิจในสังคมไทยในยุคนี้นี้ด้วย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2394) คนจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองไทยในอัตราที่สูงกว่าสมัยอยุธยา ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงจ้างคนจีนที่มีความชำนาญในการเดินเรือเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมเรือสำเภาของราชสำนักไทย เพื่อเดินทางไปค้าขายกับอาณาจักรอื่นๆ คนจีนเหล่านี้ได้รับราชการและรับพระราชทานยศถาบรรดาศักดิ์ในกรมพระคลังมาแล้ว เมื่อถึงยุคสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 คนจีน

ประสบความสำเร็จและภัยสงคราม การปราบกบฏในเมืองจีนทำให้คนจีนต้องอพยพเข้ามาอยู่ในอาณาจักรต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งคนจีนประเภทนี้เรียกว่า จีนระดับกูลี (Koollee) ทำหน้าที่เป็นแรงงานรับจ้างใน สังกมไทยพวกคนจีนที่อยู่ในเมืองไทยในสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มแสดงบทบาททางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน นอกเหนือจากขายแรงงานและรับราชการด้านการค้าแล้ว คนจีนกลุ่มหนึ่งยังมีบทบาทในระบบภาษีอากรของไทย เดิมในสมัยอยุธยาคนจีนมักเป็นนายอากรบ่อนเบี้ย แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์คนจีนเริ่มมีบทบาทมากขึ้น ที่เห็นได้ชัด ที่สุด คือ คนจีนผูกขาดการเก็บภาษีอากร เก็บภาษีอากรชนิดต่างๆ มากมาย เรียกว่า “พวกเจ้าภาษีนายอากร” ซึ่ง บทบาทของคนกลุ่มนี้ทำให้คนจีนกลายเป็นชนชั้นหนึ่งในสังคมไทย ที่เชื่อมโยงระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน คนจีนเป็นฝ่ายที่เข้ามาติดต่อกับทั้งพวกขุนนางและพวกไพร่ที่ถูกเก็บภาษีอากร แต่สภาพทั่วไปทางการค้ายังคง ยึดถือแบบการค้าสมัยอยุธยา กล่าวคือ ยังคงใช้นโยบายผูกขาดสินค้าโดยรัฐบาลเป็นผู้ผูกขาดสินค้าเข้าและ สินค้าออก

สำหรับการเก็บภาษีอากรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป คือ เกิดระบบเจ้าภาษีนาย อากร ซึ่งแข่งขันกันประมูลจัดเก็บภาษีอากรประเภทต่างๆ จากท้องพระคลัง โดยผู้ประมูลสัญญาจะแบ่งเงิน ผลประโยชน์ที่เก็บได้ต่อปีให้แก่หลวงจำนวนหนึ่งผู้ที่ให้เงินสูงที่สุดจะได้เป็นผู้ผูกขาดการจัดเก็บภาษีอากรเรียกว่า “เจ้าภาษี นายอากร”

เจ้าภาษี เป็นผู้เก็บภาษีอากรจากราษฎรอย่างสรรพากรปัจจุบัน

นายอากร เป็นผู้ผูกขาดเก็บภาษีอย่างสรรพสามิตในปัจจุบัน เช่น ผูกขาดทำรังนก ผูกขาดเก็บฟองไข่เต่า ผูกขาดเก็บรวงผึ้ง ตั้งโรงการพนัน โรงต้มกลั่นสุรา เป็นต้น

การผูกขาดเก็บภาษีอากรมีหลักฐานปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 1 และส่วนมากคนจีนจะเป็นผู้ประมูล ผูกขาดการจัดเก็บภาษีอากร การผูกขาดเก็บภาษีอากรเลิกโดยเด็ดขาดเมื่อ พ.ศ. 2456 คือ มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติข้อบังคับการสรรพากรทั่วประเทศ การประมูลผูกขาดการเก็บภาษีอากรต้องไปประมูลกับกรมพระ คลังและจะต้องมีนายประกันรับรองผู้ประมูลว่ามีชื่อเสียงและฐานะการเงินดีไว้วางใจได้ เจ้าภาษีนายอากรที่ เป็นผู้ประมูลผูกขาดการเก็บภาษีอากรได้ โดยมากจะได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการมีราชทินนามเป็นหมื่น ขุน หรือสูง กว่านั้น เช่น หมื่นมธุรสวานิช (ภาษีน้ำตาลกรวด) หลวงพิทักษ์ทศกร (ภาษีน้ำตาลทราย) จีนพระศักดาพนิช จีน หลวงเจริญสมบัติ เป็นต้น และเจ้าภาษีนายอากรเหล่านี้กับบุคคลในครอบครัวและวงงานของตนก็ได้รับการยกเว้น จากการเกณฑ์แรงงานและสิ่งของไปใช้ในราชการและยังมีอำนาจที่จะชำระคดีข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลใน ครอบครัวและวงงานของตัวอีกด้วย

การประมูลภาษีอากรของคนจีนนี้ ได้สร้างความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของราษฎรไทย และก่อ ความไม่สงบสุขในสังคมไทย ทั้งนี้เพราะเกิดจากการแก่งแย่งในการแสวงหาผลประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องการเก็บภาษี อากร คือ เมื่อมีการประมูลภาษีอากรก็ย่อมจะต้องแข่งขันกันตั้งราคาประมูลให้สูงไว้ เพื่อจะได้รับสิทธิเป็นผู้ผูกขาด การเก็บภาษีอากร เมื่อถึงเวลาไปเก็บภาษีจากราษฎรก็เลยต้องใช้กลอุบายทุกอย่างเพื่อจะได้เงินจากราษฎร แม้แต่

จะด้วยวิธีการที่ไม่เป็นธรรมก็ตาม คนไทยเองโดยมากมักจะทำมาหากินแต่พอเลี้ยงชีพ แต่พวกคนจีนที่มาตั้งรกราก ทำมาหากินอยู่ในเมืองไทยมุ่งหมายจะสะสมทรัพย์สินเอาไว้ประกอบอาชีพลงทุนการค้าต่อไป จึงมีตัวเงินมากกว่า ราษฎรไทย และได้รับการข่มขู่บีบบังคับจากเจ้าภาษีนายอากรมากกว่าคนไทย พวกจีนเหล่านี้จึงหันมาใช้วิธีการจัดตั้ง เงินตัวเฮี้ยไว้เป็นกำลังขัดขวางการข่มเหงรังแกของเจ้าภาษีนายอากร ขบวนการเงินตัวเฮี้ยนี้กระทำการลับ เป็น สมาคมลับอั้งยี่ บางคณะหัวหน้าเงินตัวเฮี้ยก็เป็นผู้เข้าประมุขผูกขาดภาษีอากรเสียเอง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2559: 350)

เนื่องจากกระบวนการเก็บภาษีอากรของไทยยังล้าสมัยและไม่รัดกุม จึงเปิดโอกาสให้ขุนนางข้าราชการไทย บางคน กระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้โดยง่าย และสมรู้ร่วมคิดกับเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งทำให้หลวงได้รับเงินภาษี น้อยกว่าที่ควรจะได้ด้วยเหตุที่รัชกาลที่ 5 จึงทรงทำการปฏิรูปการภาษีอากร ทรงจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ และ พระราชบัญญัติสำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์ พ.ศ. 2416 ทรงตราพระราชบัญญัติการภาษีอากร พ.ศ. 2435 ทรงตรา พระราชบัญญัติเพิ่มเติมการภาษีอากร พ.ศ. 2448 ซึ่งเป็นการปรับปรุงวิธีการเก็บภาษีอากรให้รัดกุมขึ้น และยกเลิก การประมุขผูกขาดเก็บภาษีอากรโดยเจ้าภาษีนายอากรอย่างเด็ดขาดเมื่อ พ.ศ. 2456 จากการปฏิรูปภาษีอากรของ รัชกาลที่ 5 นี้เอง ทำให้รายได้ของแผ่นดินสูงขึ้นมากเพราะเงินไม่รั่วไหล

ผลจากการควบคุมระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะการค้ากับต่างประเทศ พระคลังสินค้าจะเป็นองค์กรในการ ควบคุมการนำเข้าสินค้าออกและสินค้านำเข้า และเป็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับชาติอังกฤษที่ประสงค์ให้รัฐบาลสยามเปิด ระบบการค้าเสรีภายใต้การใช้สนธิสัญญาทางการค้าระหว่างประเทศและให้ปรับเปลี่ยนสนธิสัญญาที่มีได้ผูกขาด โดยรัฐ

5.2 ลักษณะเศรษฐกิจไทยหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงลงพระนามในสนธิสัญญาการค้ากับเซอร์จอห์น เบาว์ริงของอังกฤษ สาระสำคัญของสนธิสัญญาดังกล่าวสรุปได้ดังนี้ (วิชัย เทียนถาวร, 2561: 1-2)

1. อังกฤษมีสิทธิตั้งกงสุลคอยดูแลผลประโยชน์และตั้งศาลกงสุลชำระความคนในบังคับของอังกฤษได้
2. ให้สิทธิการค้าโดยเสรีแก่คนในบังคับอังกฤษทั่วทุกเมืองท่าของไทย และอาจจะเข้าซื้อกรรมสิทธิ์ที่ดินใน ประเทศไทยในระยะภายในเขต 4 ไมล์จากกำแพงเมืองได้ เข้ามาอยู่เมืองไทยครบ 10 ปีแล้ว
3. ยกเลิกการเก็บค่าระวางปากเรือ แต่กำหนดภาษีขาเข้าตามราคาสินค้าในอัตราร้อยละสาม ส่วนภาษีขา ออกให้เก็บเพียงครั้งเดียวสำหรับเรือสินค้าลำหนึ่ง
4. ไม่เก็บภาษีฝิ่น แต่ต้องนำมาขายให้แก่เจ้าหน้าที่เท่านั้น
5. รัฐบาลไทยมีสิทธิจะห้ามส่งข้าว เกลือ และปลาออกนอกประเทศได้ แต่ต้องแจ้งให้กงสุลทราบก่อนเป็น เวลา 1 เดือน

6. ถ้าไทยทำสัญญาซื้อขายสินค้าให้ชาติหนึ่งชาติใดในวันข้างหน้า ซึ่งนอกเหนือจากที่อังกฤษได้รับครั้งนี้ อังกฤษจะต้องได้รับในครั้งต่อไปด้วย

7. เมื่อสัญญาพ้นกำหนด 10 ปีแล้ว ฝ่ายไทย ฝ่ายอังกฤษจะขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัญญาได้ โดยบอกให้คู่สัญญาผู้ล่วงหน้า 1 ปี เพื่อให้มีการตกลงแก้ไขจากการยินยอมของทั้งสองฝ่าย

การทำสัญญานี้ นับได้ว่าเป็นการเลิกผูกขาดการค้าของกรมพระคลังสินค้าระบบการค้าเสรีเริ่มเกิดขึ้นและขยายตัวกว้างขวาง การค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศเป็นไปอย่างกว้างขวาง และการอนุญาตให้ส่งข้าวเป็นสินค้าออกได้ ทำให้ชาวไร่ ชาวนาขยายที่ดินทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น เพราะรายได้จากการปลูกข้าวสูงขึ้นจึงทำให้มีผู้สนใจขยายผลผลิต และในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงเห็นว่าการกสิกรรมเป็นอาชีพหลักของพลเมืองที่สำคัญ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมท่อน้ำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2425 และเปลี่ยนชื่อมาเป็นกรมคลองเมื่อ พ.ศ. 2445 สังกัดกับกระทรวงเกษตร มีหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับการท่อน้ำและรักษาเส้นทางคมนาคมทางน้ำ

หลังจากไทยได้เปิดประตูการค้ากับต่างประเทศอย่างเสรี การลงทุนการค้าได้ขยายตัว ชาวต่างชาติเริ่มเข้ามา มีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวจีนได้เริ่มมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของไทยมากในด้านการค้า การลงทุน และการรับจ้าง รวมทั้งชาวตะวันตกก็ได้เข้ามาลงทุนกิจการต่างๆ เช่น กิจการป่าไม้ เหมืองแร่ เป็นต้น จึงทำให้เกิดแหล่งเงินทุนขึ้น มีการตั้งธนาคารที่คนไทยคิดตั้งขึ้นเองเป็นครั้งแรก คือ “บริษัทสยามกัมมาจลทุน จำกัด” พ.ศ. 2449 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด” (สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์, 2559: 33)

ภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไทย ดังนี้

1. ลักษณะการผลิต ระบบเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1.1 การผลิตทางการเกษตร เป็นการผลิตเพื่อการค้าแทนการผลิตเพื่อการยังชีพ เนื่องจากข้าวเป็นสินค้า ที่ต่างประเทศต้องการสูง และรัฐบาลไทยได้อนุญาตให้มีการส่งออกได้โดยเสรี

1.2 อุตสาหกรรม มีการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากอัตราภาษีนำเข้ากำหนดไว้ตายตัวไม่เกินร้อยละ สาม และมีผลทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของอุตสาหกรรมพื้นบ้านอย่างรวดเร็ว อันได้แก่ การทอผ้าและการทำน้ำตาลและตีเหล็ก เป็นต้น

2. การใช้ปัจจัยการผลิต

2.1 ที่ดิน ที่ดินได้เป็นปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูง ขึ้น เนื่องจากราคาข้าวเป็นสิ่ง จูงใจให้มีการผลิตข้าวมากขึ้น

2.2 แรงงาน เนื่องจากการเพิ่มของประชากร และการลดความเข้มงวดของระบบการเข้าเวรทำงานในสมัยรัชกาลที่ 4 ทำให้แรงงานมีอิสระพอที่จะทำการเพาะปลูกมากขึ้น

3. การค้าขาย ประเทศตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลทางการค้ามากขึ้น ทำให้การค้าแบบผูกขาดของประเทศไทย โดยพระคลังสินค้าเปลี่ยนเป็นการค้าแบบเสรี และผูกพันกับระบบเศรษฐกิจโลก การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศทำให้การค้าภายในประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้เงินตราแพร่หลายขึ้น

4. บทบาทของรัฐบาล ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการขุดคลองเพิ่มขึ้น ได้มีการสร้างชลประทานสมัยใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังได้สร้างทางรถไฟขึ้น ทำให้มีการขนส่งสินค้าจากแหล่งผลิตของภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาสู่ตลาดได้สะดวกยิ่งขึ้น

5.3 การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก

การลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทย ดังต่อไปนี้ (ปิยนาก บุนนาค, 2550: 37-38)

5.3.1 ผลกระทบกับระบบการผลิตและอัตราภาษี

1. ทำให้ไทยต้องเปิดประเทศค้าขายอย่างเสรีและมีผลให้ไทยได้เข้าร่วมในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
ในฐานะประเทศที่ค้าขายโดยอิสระ และได้รับประโยชน์จากการค้าดังกล่าวแม้ว่าจะเสียเปรียบอยู่มากในกรณีที่อัตราภาษีตามที่กำหนด ทำให้รายได้ของรัฐถูกจำกัด อย่างไรก็ตามหลังการทำสนธิสัญญาแล้วประเทศไทยได้กลายเป็นตลาดข้าวสำคัญในเอเชีย ทำให้เศรษฐกิจไทยต้องผูกติดกับระบบเศรษฐกิจโลก หากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและการค้าระหว่างประเทศขึ้น ก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยให้ได้รับความกระทบกระเทือนด้วย นอกจากนี้อัตราภาษีขาเข้าและภาษีขาออกถูกจำกัดโดยผลของสนธิสัญญา ทำให้รายได้ของรัฐมีจำกัด การผลิตภาคอุตสาหกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้าเส้นไหมมรดก โดยหันไปซื้อสินค้าเข้าแทน เช่น เสื้อผ้าที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม

2. ทำให้เกิดกระบวนการแบ่งงานกันทำขึ้นในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลทำให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวของการผลิตเพื่อค้าขายอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามเกิดความเสื่อมโทรมของการผลิตภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศ ความตกต่ำของเงินรายได้ของรัฐมาจากโครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาของไทยและความไม่สามารถของรัฐที่จะปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาประเทศ

5.3.2 การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตระดับฐานรากเศรษฐกิจไทยแบบพึ่งตนเองมาประกอบเศรษฐกิจเพื่อการค้า

1. เปลี่ยนจากเศรษฐกิจเพื่อยังชีพเป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้า

โดยมีโครงสร้างสินค้าออกของไทยเปลี่ยนจากสินค้าประเภทของป่ามาเป็นสินค้าที่เป็นไปตามความต้องการของตลาดโลก คือ ข้าว ไม้สัก ยางพารา และดีบุก ส่วนสินค้าเข้าเปลี่ยนจากสินค้าฟุ่มเฟือยของชนชั้นสูงมาเป็นสินค้าบริโภคของคนทั่วไป

2. เกิดความชบเซาของอุตสาหกรรมพื้นบ้าน

บรรดาอุตสาหกรรมพื้นฐานของไทย คือ การทอผ้า เครื่องจักสาน การเคี้ยวน้ำตาล ฯลฯ ต้องกระทบกระเทือนโดยเฉพาะในภาคกลางที่พ่อค้าต่างชาติเดินทางไปค้าขายได้ทั่วถึง สินค้าจากต่างประเทศผลิตด้วย

เครื่องจักรเข้ามาขายในราคาถูก อุตสาหกรรมพื้นฐานไทยในบริเวณภาคกลางต้องซบเซาและยุติลงไป เช่น การทอผ้า เป็นต้น

3. กำเนิดระบบทุนนิยมกึ่งเมืองขึ้น

การค้าเสรีของไทยที่เกิดขึ้นภายหลังปี 2398 เกิดจากความต้องการจากภายนอก การผลิตสินค้าจึงอยู่ภายใต้การกำหนดจากภายนอก มิใช่ดำเนินการได้อิสระเหมือนก่อนทำสนธิสัญญาเบาว์ริง การขยายตัวของสัดส่วนการผลิตเพื่อการค้ามีข้อจำกัด เพราะฐานของโครงสร้างการผลิตคือข้าว ซึ่งเป็นพืชที่แต่เดิมปลูกในครัวเรือน แต่พอการค้าข้าวเฟื่องฟูขึ้น การส่งออกข้าวคิดเป็นร้อยละ 50% ของข้าวที่ผลิตทั้งหมด ชาวนาไทยเป็นเพียงแรงงานปลูกข้าว แต่การค้าข้าวทั้งภายในประเทศและในตลาดต่างประเทศอยู่ในมือชาวจีน และชาวตะวันตกทำป่าไม้ทางภาคเหนือโดยได้รับสัมปทาน ดังนั้น สังคมไทยจึงเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจพึ่งตนเองมาเป็นเพียงแหล่งส่งวัตถุดิบให้ตลาดโลก และซื้อสินค้าเข้าเป็นสินค้าสำเร็จรูปจากประเทศตะวันตก ซึ่งการดำเนินเศรษฐกิจในแบบนี้เป็นลักษณะระบบทุนนิยมกึ่งเมืองขึ้น เพราะตัวสินค้าและปริมาณสินค้าถูกกำหนดมาจากภายนอกคือตลาดโลก

5.3.3 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากการผลิตแบบยังชีพมาเป็นการผลิตแบบการตลาด

แต่เดิมการผลิตข้าวเป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองและไม่ขายเป็นสินค้าออก ภายหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง ข้าวเป็นสินค้าออกและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตข้าว การขยายพื้นที่ทำนาในพื้นที่ภาคกลาง โดยที่ระบบการผลิตเป็นการพึ่งพาธรรมชาติ ในเวลาต่อมาจึงเป็นปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน การครอบครองที่ดิน การวางแผนเรื่องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร การขยายพื้นที่ทำนามิได้ส่งผลกับชาวนาในการเพิ่มรายได้และความร่ำรวย

นอกจากนี้ การขยายตัวในการนำวัตถุดิบ เช่น ดิบบุกในราชอาณาจักร การทำเหมืองแร่ดิบบุกเพื่อส่งดิบบุกสู่ตลาดโลก การลงทุนการทำเหมืองแร่เป็นนายทุนชาวจีนและชาวต่างชาติจากโลกตะวันตก ในขณะที่เดียวกันการประกอบอุตสาหกรรมไม้สักโดยพ่อค้าอังกฤษเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นที่มาของการขายทรัพยากรธรรมชาติให้กับชาวต่างชาติเพื่อเป็นสินค้าออกให้กับประเทศอุตสาหกรรม โดยที่ผลกระทบระยะยาวในด้านการรุกพื้นที่ป่าโดยมิได้วางแผนการปลูกป่าทดแทน จึงเป็นปัญหาระยะยาวกับประเทศไทย

5.3.4 ผลกระทบของสนธิสัญญาการค้าที่สัมพันธ์กับเรื่องสิทธินอกอาณาเขต

การลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงกับชาติอังกฤษได้ส่งผลให้นานาชาติได้รับสิทธิร่วมกัน ซึ่งได้แก่ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา เดนมาร์ก โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ ปรัสเซีย (เยอรมัน) นอร์เวย์ สวีเดน และอิตาลี ออสเตรเลีย ฮังการี สเปน ญี่ปุ่น รัสเซีย เนื่องจากประเทศสยามยังมิได้ตรากฎหมายซึ่งมีความเป็นสากล ความล่าช้าทางกฎหมายไทยในสายตาของชาติตะวันตก ได้ส่งผลให้นานาชาติที่ลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงได้รับสิทธิพิเศษ

ทางการศาล โดยชาวต่างชาติและคนในบังคับของแต่ละชาติ การสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจึงเป็นปัญหาที่ไทยต้องประสบกับความเสียหายเปรียบ เช่นเดียวกับการเสียเปรียบการเก็บภาษีร้อยละ 3

ผลจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในภาครวมได้ส่งผลในด้านการรักษาอธิปไตยของประเทศไทยในยุคนั้น อาณานิคม หากแต่ผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว รัฐบาลไทยต้องศึกษาระบบกฎหมายและการติดต่อกับต่างประเทศ การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนของสังคมโลกเช่นเดียวกับอารยประเทศ

5.4 เศรษฐกิจไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

หลังจากการปฏิบัติตามสนธิสัญญาเบาว์ริงและประเทศสยามประสบปัญหาเศรษฐกิจในหลายประเด็น ดังที่กล่าวแล้ว ผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าวเป็นสินค้าออกของประเทศและเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมครัวเรือน เช่น อุตสาหกรรมการทอผ้าที่คนไทยเคยทอผ้าใช้เอง ชาวบ้านได้เลิกการทอผ้าและหันมาทำนา ขายเป็น และเป็นผู้ซื้อสินค้าผ้าและเครื่องนุ่งห่มจากต่างชาติ ซึ่งส่งผลให้อุตสาหกรรมสิ่งทอหมดความสำคัญซึ่งอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น น้ำตาล แต่เดิมคนไทยผลิตน้ำตาลใช้เองก็ได้เลิกการผลิต โดยใช้การซื้อจากต่างประเทศ

การผลิตขายแร่ธาตุ เช่น แร่ดีบุก การตัดไม้สักกลายเป็นสินค้าออกที่มีนายทุนชาวต่างชาติเป็นเจ้าของ การขยายเมืองการค้าในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบ เช่น เมืองเชียงใหม่ ภูเก็ต ปัญหาที่ชาวต่างชาติเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศสยาม โดยมีนายทุนชาวจีน และนายทุนไทยได้ประโยชน์ ในขณะที่ชาวบ้านโดยทั่วไปต้องประสบกับความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจึงเป็นปมปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ส่งผลกับโครงสร้างสังคมไทยระหว่างคนรวยกับคนจน ประเด็นปัญหาดังกล่าวได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในที่มาของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เมื่อ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้หนึ่งในคณะราษฎรที่ทำการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ได้นำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทั้งแรงงาน ทุน และที่ดิน

ข้อเสนอของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไม่สำเร็จในการนำมาใช้หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ต่อมาเมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินนโยบายระบบทุนนิยมโดยรัฐ ซึ่งเกิดรูปแบบรัฐวิสาหกิจ โดยรัฐเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมทอผ้า โรงงานน้ำตาล รัฐวิสาหกิจของรัฐขยายตัวในวงการอุตสาหกรรมไทยในรายหนึ่งก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 – 2488) เนื่องจากสถานะเศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมืองภายในประเทศและความมั่นคงของประเทศ จึงส่งผลให้รัฐวิสาหกิจต้องประสบกับความล้มเหลวมาจนถึงปี พ.ศ. 2504 (ผาณิต รวมศิลป์, 2521: 54)

สำหรับนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม หรือนโยบายระบบทุนนิยมโดยรัฐของ จอมพล ป.พิบูลสงครามได้เริ่มใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เริ่มต้นด้วยการประกาศชักชวนให้คนไทยใช้สินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตขึ้นในประเทศ ความคิดพื้นฐานของนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม คือ การสร้างความยิ่งใหญ่ และความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ แนวคิดชาตินิยม คือ ต้องยึดผลประโยชน์ของชาติสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด มีความภูมิใจในความเป็นชาติของตน ต้องสร้างและรักษาวัฒนธรรมเพื่อรักษาเอกภาพและความเจริญของชาติ ส่วน

ชาตินิยมในทางเศรษฐกิจ คือ การที่รัฐบาลเข้าไปควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของชาติ ให้ชาติสามารถพึ่งตนเองได้ ให้คนส่วนใหญ่มีความอยู่ดีกินดีและมีโอกาสเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต โดยนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมในช่วงแรก (พ.ศ.2481 – 2487) มุ่งที่จะจำกัดบทบาททางเศรษฐกิจของคนจีนเป็นการเฉพาะ เช่น การควบคุมจำนวนคนจีน การจำกัดการอพยพเข้าของคนจีน การควบคุมโรงเรียนจีน ห้ามสอนเป็นภาษาจีน อนุญาตให้มีการโอนสัญชาติเป็นไทย เพื่อให้คนจีนกลายเป็นคนไทย รวมทั้งรัฐบาลไทยไม่ยอมมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน โดยมาตรการที่รัฐบาลใช้มีดังนี้

1. การโฆษณาชวนเชื่อโดยการใช้คำขวัญ เพลงปลุกใจ บทละคร นวนิยาย เพื่อปลุกเร้าให้เกิดความรู้สึกรักชาติ ความสามัคคีในชาติ และสร้างความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ตัวอย่างของคำขวัญ เช่น ไทยทำ ไทยใช้ ไทยเจริญ ตัวตาย ดีกว่าชาติ ตาย เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย หมั่นปลูก หมั่นเลี้ยง เสบียงเพิ่มพูน ให้คนไทยคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนต่างชาติ มีประกาศระณีนิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนควรปฏิบัติ เช่น บริโภคอาหาร ใช้เครื่องแต่งกาย ซึ่งทำขึ้นภายในประเทศ ต้องช่วยกัน ประกอบอาชีพการเกษตร พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม มีประกาศวีรกรรม ซึ่งเป็นนิสัยประจำชาติไทย เช่น คนไทยมีความ ซื่อสัตย์ อดทน ขยัน เป็นต้น ตั้งกรมโฆษณาการเพื่อเผยแพร่แนวคิด และมาตรการเศรษฐกิจชาตินิยม ตั้งสภาวัฒนธรรม แห่งชาติทำหน้าที่บำรุงวัฒนธรรมของชาติ อบรมสั่งสอนให้คนรักชาติ และในปี พ.ศ.2482 สยามก็ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นประเทศไทย

2. มาตรการส่งเสริมให้คนไทยมีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่วนมากมาตรการนี้ใช้กับกิจการที่มีขนาดเล็ก ไม่ต้องใช้ทุนมาก ซึ่งคนไทยสามารถเป็นผู้ประกอบเองได้ ทั้งกิจการในด้านเกษตร อุตสาหกรรมและการค้า โดยรัฐบาลได้ใช้มาตรการหลายอย่างให้คนไทยได้มีโอกาสประกอบอาชีพหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือไปจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น จัดหาเงินกู้ให้แก่ผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพต่าง ๆ รัฐบาลเข้าหุ้นด้วยเพื่อให้คนไทยสามารถตั้งบริษัทเพื่อแข่งกับต่างชาติ จัดหาที่ดินเพื่อการครองชีพ อบรมเรื่องการประกอบอาชีพต่าง ๆ ส่งเสริมการศึกษาด้านอาชีวศึกษา จัดตั้งโรงเรียน อาชีวะ โรงเรียนพาณิชยกรรม นอกจากนั้นรัฐบาลพยายามจัดหางานให้คนไทยทำ เช่น ออกกฎหมายจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ ออกกฎหมายบังคับให้โรงงานต้องจ้างแรงงานไทยอย่างน้อยร้อยละ 75

ต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้จัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นใน พ.ศ. 2504 และรัฐบาลได้เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้นใน พ.ศ. 2504 เนื้อหาทั่วไปของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 คือ การส่งเสริมให้เอกชนประกอบธุรกิจได้อย่างเต็มที่ เน้นเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแขนงต่างๆ รัฐบาลได้กู้เงินจากต่างประเทศเพื่อมาสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน เขื่อน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และโดยเฉพาะการสร้างเขื่อน เพื่อผลิตไฟฟ้ามาใช้ในภาคอุตสาหกรรม

และนับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – 2563 ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 12 ฉบับ ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2504 - 2509
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2510 - 2514
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2519
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2524
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2525 - 2529
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2534
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2535 - 2539
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2540 - 2544
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2549
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2550 - 2554
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2555 - 2559
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2560 - 2564
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ประกาศใช้ระหว่าง พ.ศ. 2566 - 2570

5.5 การปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ระบบทุนนิยมใหม่ นับตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 26 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2501-2563)

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังจากสงคราม สภาวะเศรษฐกิจของไทยได้ค่อยๆ พุ่งตัวขึ้นเรื่อยๆ จากการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล (ณัฐพงษ์ สุกุลเลี้ยว, 2555: 11) เศรษฐกิจไทยได้เริ่มต้นพัฒนาเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมในช่วงทศวรรษ 2510 และเริ่มการพัฒนาประเทศไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมแทนประเทศเกษตรกรรม ในต้นทศวรรษ 2530 และไทยได้รับขนานนามเป็น “ประเทศอุตสาหกรรมใหม่” (NICs) โดยในปลายทศวรรษ 2530 นักวิเคราะห์ได้มีการยอมรับกันมากขึ้นว่า “ได้เกิดระบบทุนนิยมในเศรษฐกิจไทยขึ้นจริงๆ” (ผาสุก และเบเคอร์, 2546: 179)

การเกิดระบบทุนนิยมในเศรษฐกิจไทยเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้น ดังเช่น ธุรกิจประเภทธนาคารเริ่มเติบโตขึ้นในสมัยรัฐบาลทหารช่วงทศวรรษ 2510 ซึ่งธุรกิจการเงินการธนาคารนี้เป็นภาคธุรกิจที่สำคัญในการผลักดันแนวนโยบายเศรษฐกิจไทย โดยในทศวรรษ 2530 รัฐบาลเริ่มดำเนินนโยบายเปิดเสรีการเงินต่อเนื่องมาตั้งแต่รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (2531-2534) นายอานันท์ ปันยารชุน (2534-2535) และนายชวน หลีกภัย (2535-2538) ทำให้ไทยเข้าสู่ยุคทุนนิยมการเงินการธนาคาร โดยมีเงินลงทุนจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาไทย แต่เงินลงทุนที่ไหลเข้ามาเป็นจำนวนมากนี้มากเกินไปกว่าสภาวะตลาดที่แท้จริงจะรับได้ ส่งผลให้เกิดสภาวะทุนล้นเกิน ทั้งการเก็งกำไรในการลงทุนภาคอสังหาริมทรัพย์ ยังกดดันทำให้เกิดภาวะฟองสบู่ กลายเป็นวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี 2540 ที่รู้จักในชื่อ “วิกฤติต้มยำกุ้ง”

โดยในช่วงเวลาหลังวิกฤติเศรษฐกิจภาวะฟองสบู่ขึ้นนั้น ขนบหรือท้องถิ่นถูกยกให้เป็นทางรอดของเศรษฐกิจไทย “ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเสนอ และเศรษฐศาสตร์แนวพุทธซึ่งพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) และอภิชัย พันธเสน เสนอไว้กลายเป็นทฤษฎีที่ถูกยกขึ้นมาต้านเศรษฐกิจระบบทุนนิยม โดยมีนักคิดหลายคนสนับสนุนแนวคิดนี้โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจ การเกษตรและเศรษฐกิจในชนบทขึ้นมาทดแทน อย่างไรก็ตาม กระแสโลกาภิวัตน์ที่พัฒนาและแผ่ขยายเข้าสู่ไทยในทศวรรษ 2540 ทำให้ไทยยังไม่สามารถดำรงแนวคิดดังกล่าวได้ ซึ่งเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (ยศในขณะนั้น) ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2544 และได้ผลักดันเศรษฐกิจทุนนิยมข้ามชาติ ทำให้เศรษฐกิจของไทยมีการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากขึ้น ทิศทางของเศรษฐกิจหลักของประเทศเริ่มเปลี่ยนจากอุตสาหกรรมการผลิต ไปเน้นอุตสาหกรรมบริการ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ดำเนินนโยบายกระจายและกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นหรือรากหญ้าไปพร้อมกันด้วย ส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจในต่างจังหวัดเติบโตและเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกได้โดยไม่ต้องผ่านศูนย์กลางหรือเมืองหลวง

ด้วยระบบเศรษฐกิจรูปแบบใหม่นี้ ทำให้ไทยต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจโลกมากขึ้นและเข้าสู่ลักษณะทุนนิยมเสรีข้ามชาติที่ทุนจากแหล่งต่างๆ ไหลเวียนเข้าออกประเทศ อย่างไรก็ตาม การเติบโตของเศรษฐกิจในต่างจังหวัดทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการได้ทำให้ความต้องการด้านพื้นที่ พลังงาน แรงงาน เพิ่มสูงขึ้น เกิดการย้ายถิ่นฐานปัญหาและความขัดแย้งเรื่องที่ดิน ปัญหาและความขัดแย้งด้านการพัฒนาแหล่งพลังงาน รวมไปถึงเกิดปัญหาและความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม

แม้ว่าแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในรูปแบบทุนนิยมนี้ ได้ทำให้เกิดระบบที่ทันสมัยเพื่อการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกด้วยการนำประเทศเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือนิกส์ (Newly Industrially Countries : NICS) แต่กลับพบกับปัญหาว่าผลในการดำเนินนโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท ความแปลกแยกทางสังคม เกิดช่องว่างทางฐานะระหว่างคนร่ำรวยกับคนยากจน การอพยพเข้าทำงานในเขตเมือง ปัญหาความยากจนยังคงเป็นปัญหาของประเทศ ซึ่งต่อมาประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อนำเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการน้อมนำเอาแนวพระราชดำริในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาในวิถีเศรษฐกิจไทย ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ถึงฉบับที่ 12 ที่เรียกว่านำเอาศาสตร์ของพระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ขณะที่รูปแบบการพัฒนาประเทศอยู่ในช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนนั้น ในทางการเมือง ประเทศไทยยังคงวนเวียนเข้าสู่ปัญหาความขัดแย้ง ดังปรากฏเช่นการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 โดยความขัดแย้งทางการเมืองนี้ได้

ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศอยู่ภายใต้การบริหารของรัฐบาลทหารตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (เสาวณิต จุลวงศ์, 2561: 19-21)

5.6 สรุป

ลักษณะเศรษฐกิจไทยจัดเป็นเศรษฐกิจที่เริ่มต้นจากการพึ่งพาตนเอง โดยระบบเศรษฐกิจปรับเปลี่ยนตามนโยบายการปกครองของประเทศนับตั้งแต่การก่อตั้งอาณาจักรไทยมาจนถึงปัจจุบัน การรับ ปรับ เปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับสภาพทางการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองของราชอาณาจักรและกระแสโลก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยได้ดำเนินการโดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาประเทศซึ่งรัฐได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนหลักเพื่อเป็นแนวทางการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลพร้อมกับการปรับเปลี่ยนแผนเป็นการพึ่งตนเองในการพัฒนาจากระดับฐานราก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 มีการน้อมนำแนวพระราชดำริในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเพื่อความยั่งยืนในระดับฐานรากของคนไทย ซึ่งได้นำมาเป็นหลักการพัฒนาประเทศมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยจึงเป็นการพัฒนาทั้งระดับฐานรากเพื่อการดำรงชีวิตโดยการพึ่งพาตนเองท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ร่วมกับการพัฒนาประเทศเพื่อความก้าวหน้าที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกยุคเทคโนโลยีดิจิทัล

5.7 คำถามทบทวน

- 5.1 จงอธิบายลักษณะของเศรษฐกิจไทยในยุคสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ มาพอสังเขป
- 5.2 จงอธิบายลักษณะภาษีที่เก็บจากราษฎร ประเภท “จังกอบ”
- 5.3 จงอธิบายลักษณะภาษีที่เก็บจากราษฎร ประเภท “อากร”
- 5.4 จงอธิบายลักษณะภาษีที่เก็บจากราษฎร ประเภท “ส่วย”
- 5.5 จงอธิบายลักษณะภาษีที่เก็บจากราษฎร ประเภท “สุขา”
- 5.6 จงอธิบายลักษณะเศรษฐกิจไทยหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง
- 5.7 การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
- 5.8 เศรษฐกิจไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นอย่างไร
- 5.9 นับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – 2563 ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งสิ้นกี่ฉบับ
- 5.10 จงอธิบายการปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ระบบทุนนิยมใหม่ นับตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 26 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2501-2563)

เอกสารอ้างอิง

- กรมสรรพากร. 2540. การจัดเก็บภาษีอากรในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893 - พ.ศ. 2310). หนังสือที่ระลึกในการเปิดอาคารกรมสรรพากร 2 กันยายน 2540. กรุงเทพฯ: กรม.
- ณัฐพงษ์ สกกุลเสี่ยว. 2555. จาก “ทุนนิยมโดยรัฐ” สู่ “รัฐทุนนิยม” ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมกับการเมืองไทย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. วารสารมนุษยศาสตร์สาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 2.
- ปิยนาด บุนนาค. 2550. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึง "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาณิต รวมศิลป์. 2521. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. 2546. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม.
- พรรณี บัวเล็ก. 2543. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชัย เทียนถาวร. 2561. เศรษฐกิจยุคปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัย ในรัชกาลที่ 4 และ 5 ตามแบบตะวันตก (พ.ศ. 2394-2453).
- วิโรจน์ ธีรคุณโกวิท. 2524. ตำนานเรื่องงบประมาณ. รัฐสภาสาร ปีที่ 29 ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม 2524. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2559. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5.
- สมเด็จพระเจ้าบรมมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง บุนนาค). 2559. ศรีสมเด็จ 59. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.